

בס"ד. שיחת כ"ט אלול, ה'תשכ"ב,
ליל ערב ראש השנה, ה'תשכ"ג.

בלתי מוגה

א. איתא בגמרא¹ — והביאו הרמב"ם² לפסק הלכה — ש"גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה".

ומפני ציווי זה, וגם מפני מעלת החכמה והזקנה וכל המעלות, הי' צריך להיות הענין דהכנסת אורחים בפרטיות, להכניס את כל אחד בפני עצמו ולדבר עמו כו'.³

אבל, כיון שאין הזמן גרמא, בגלל צמצום הזמן של הימים שלפני ראש השנה — הנה יהי רצון שהתוועדות זו תחשב כאילו נפגשים ומכניסים את כל אחד מהאורחים בפני עצמו, הן האורחים שהגיעו מעבר לים, והן האורחים שהגיעו מעברו זה של הים, והן האורחים המקומיים. וכיון שהגמרא פוסקת ש"גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה" — הרי זה יפעל את המשכת הענין ד"בקשו פני את פניך הוי' אבקש"⁴, שזהו מענינא דיומא, כפי שמבקשים במשך כל חודש אלול, על מנת להמשיך בעשרת ימי תשובה (שהתחלתם היא מראש השנה), שאז הקב"ה הוא "בהמצאו" ו"בהיותו קרוב"⁵ — שיהי' זה באופן של פנימיות.

וענין זה יומשך כבר החל מכ"ט אלול, ובאופן ד"כמים הפנים לפנים גו"⁶ — שזוהי ההתאחדות ד"בקשו פני" עם "פניך הוי' אבקש". והכלי וההכנה והדרך לזה היא — כמבואר בלקוטי תורה⁷ בפירוש הכתוב "אתם נצבים היום כולכם", ש"היום" קאי על ר"ה, שאז נעשים "כולכם", "לאחדים כאחד" ממש.

והרי ענין זה נעשה כאשר כו"כ מבנ"י מארצות שונות נפגשים ביחד, ובאופן של סבר פנים יפות, ועיי"ז מגלים את הסבר פנים יפות שבהם מקבל המלך את כל אלו שמקבלין פניו בשדה במשך ימי חודש אלול, ומראה פנים שוחקות לכולם.⁷

(4) ישע"י נה, ו. וראה ר"ה יח, א. וש"נ.

(5) משלי כו, יט.

(6) ר"פ נצבים.

(7) לקו"ת פ' ראה לב, ב.

(1) שבת קכז, א. וש"נ.

(2) ה"י אבל פי"ד ה"ב.

(3) תהלים כו, ח. וראה תו"מ סה"מ אלול

ע' רפא ואילך. וש"נ.

וכך נכנסים לראש השנה — להיות "באור פני מלך חיים"⁸, שה"מלך" שהוא "חפץ בחיים"⁹, יזכנו לחיים, ויתן לנו שנה טובה ומתוקה, בטוב הנראה והנגלה.

* * *

ב. ישנו חילוק עיקרי בין הקבלת פני שכינה להכנסת אורחים: אע"פ שגם בהכנסת אורחים העיקר הוא לקבל אותם בסבר פנים יפות (כמו הקבלת פני שכינה) — הרי בהכנסת אורחים צריך ליתן גם ענין של אכילה ושתי' בפשטות, כמנהגם של ישראל, והרי מנהג ישראל תורה הוא¹⁰.

ולכן, הנה גם בהכנסת אורחים זו לא יצאו י"ח כדיבור בלבד, אלא יהי' גם ענין של לגימה, שעל זה אמרו חז"ל¹¹ "גדולה לגימה שמקרבת את הרחוקים", ועאכו"כ בנוגע לפעולת הקירוב בהקרובים.

והקירוב של בני' בינם לבין עצמם יפעל גם את הקירוב עם הקב"ה המודגש באופן ההכנה להדין ומשפט דר"ה — כדברי המדרש¹² (שנתבאר בארוכה בחסידות¹³) על הפסוק¹⁴ "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו", "איזו אומה כאומה זו שיודעת אופי' של אלקי'", שלכן "לובשים לבנים ומתעטפין לבנים כו' לפי שיודעין שהקב"ה עושה להם נסים", והיינו, שישנו בטחון גמור ומוחלטי שזוכין בדין, ועד לטוב הנראה והנגלה, שהרי הדין ומשפט דר"ה הוא לא רק על ענינים רוחניים, אלא גם על ענינים גשמיים¹⁵, שיומשכו למטה מעשרה טפחים, בשנה טובה ומבורכת, בבני חיי ומזונא רויחי.

* * *

ג. מפני קוצר הזמן (כאמור לעיל) — ידוברו הענינים באופן של נקודות¹⁶:

ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. רא"ש סוף מס' ר"ה (הובא בטואר"ח סו"ס תקפא).
13) ראה סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תסו. תרנ"ג ע' ערה. ועוד.
14) ואתחנן ד, ז.
15) ראה הגהות מיימוניות הל' תשובה רפ"ג (בשם הרמב"ן). הובא בלקו"ת דרושי ר"ה נט, ב.
16) מכאן עד סוסי"ז — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונרפס בלקו"ש

8) משלי טז, טו. וראה לקו"ת שם.
9) ראה מכתב כ"ה אלול שנה זו (אג"ק ח"כ"ב ע' שכה). וש"נ.
10) ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א. תודה נפסל — מנחות כ, ב. מהרי"ל — הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז או"ח סוסק"פ. סתל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.
11) ראה סנהדרין קג, סע"ב ואילך.
12) יל"ש ואתחנן רמז תתכה. וראה

איתא בגמרא¹ 'גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה, דכתיב¹⁷ ויאמר אד' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור גו', דכיון שאברהם ביקש מהקב"ה להמתין, והוא עצמו רץ לקבל את האורחים, הרי זו ראי' שהכנסת אורחים גדולה מקבלת פני שכינה.

וכן פסק הרמב"ם², וז"ל: "והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה, מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן, וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, שנאמר¹⁸ וירא והנה שלשה אנשים".

ובדברי הרמב"ם צריך להבין שני ענינים¹⁹:

(א) דרכו של הרמב"ם ב"יד החזקה" להביא רק את ההלכה עצמה, ולא את המקור שממנו למדים הלכה זו, מלבד במקרה שהבאת המקור מוסיפה ביאור בהלכה. אבל בהלכה ש"גדולה הכנסת אורחים", לא רואים, לכאורה, הביאור שניתוסף ע"י הבאת המקור "שנאמר וירא והנה גו", וא"כ, לשם מה הביא הרמב"ם את הפסוק?

(ב) הרמב"ם עצמו מאריך בפירוש המשניות²⁰ ש"כל מה שאנו .. עושים היום אין אנו עושים אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה", וכמו במצות מילה, "אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנימול כמו שמל אברהם אבינו את עצמו", וכמו"כ בשאר המצוות שנצטוו קודם מתן־תורה. ועפ"ז אינו מובן מ"ש הרמב"ם "והוא החק שחקק אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה" — הרי אנו עושים זאת רק מפני שכך צוה אותנו הקב"ה במ"ת, וכפי שהרמב"ם עצמו כותב²¹, שמצות הכנסת אורחים היא "בכלל ואהבת²² לרעך כמוך". ומה מלמדנו ש"הוא החק שחקק אברהם אבינו"?

ד. בתיקוני זוהר²³ איתא שר' שמעון אמר "זכאה איהו מאן דמקבל אורחין ברעו שלים כאילו מקבל אפי שכינתא". ולכאורה, מאמר התיקוני זוהר הוא בסתירה למאמר הגמרא הנ"ל ש"גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה".

19) ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 70 ואילך.

20) חולין פ"ז מ"ו.

21) הל' אבל שם ה"א.

22) קדושים יט, יח.

23) ת"ו (קרוב לסופו).

ח"ג ע' 765 ואילך. במהדורא זו ניתוספו ע"י המר"ל עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה ענינים מהנחה בלתי מוגה.

17) וירא יח, ג.

18) שם, ב.

והגם שמצינו לעתים קרובות חילוקי דעות בדברי חז"ל, בגמרא גופא וגם בין הגמרא להזוהר — הרי בענין זה לא שייך לומר שהתקו"ז חולק על הגמרא, כיון שהגמרא לומדת מפסוק, ובפועל, "מעשה רב"²⁴ מאברהם אבינו, שהכנסת אורחים היא גדולה יותר.

ובהכרח לפרש את דברי התיקוני זוהר באופן כזה שלא יהיו בסתירה לפסק הגמרא המיוסד על הפסוק.

ה. ויוכן בהקדם ביאור מדריגתו של רבי שמעון בן יוחאי, בעל המאמר הנ"ל בתיקוני זוהר:

אצל רשב"י היתה "תורתו אומנתו"²⁵, וכמו"כ הי' מ"בני עלי"²⁶, אשר, אפילו בנגלה דתורה נתבאר גודל שתי מעלות אלו, ומכ"ש כפי שנתבארו בפנימיות התורה, תורת החסידות²⁷.

ובהיותו במדריגה כזו, מובן, באיזו מדה הי' אצל רשב"י מעלת הענין דקבלת פני שכינה.

ובפרט ע"פ מ"ש בזוהר²⁸ "מאן פני האדון הוי' דא רשב"י", כך, שמה שנקרא בערכנו "קבלת פני שכינה", קבלת המדריגה דפנימיות אלקות, הנה במדריגה זו עמד רשב"י בתמידות, שתמיד האיר אצלו "פני (פנימיות) האדון הוי'", ועכצ"ל, שקבלת פני שכינה אצל רשב"י היתה באופן נעלה הרבה יותר.

ובהשוואה למדריגה היותר נעלית דקבלת פני שכינה אצל ר"ש — ולפי דרגתו הוא לקח גם את העולם²⁹ — הנה הכנסת אורחים אינה גדולה יותר אלא היא בשוה לקבלת פני שכינה במדריגה שלו. אבל אלו שלא הגיעו למעלת מדריגתו של רשב"י — אצלם גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני שכינה.

ועוד זאת:

מבואר בלקוטי תורה³⁰, שמצד מעלת נשמת רשב"י, הנה ע"י עבודתו הרוחנית הי' יכול להמשיך ההמשכות שנמשכים אצל שאר בני"י רק ע"י קיום המצוות בגשמיות. וראי' לדבר, מ"ג השנים שהי' רשב"י

ה"ג: "והוי' בהיכל קדשו דא ר' יצחק בר' לעזר בכנישתא מדרשא דקיסרין". וראה בחיי פ' תשא לג, ז.

(29) ראה ברכות לה, ב.
(30) ר"פ שמיני ד"ה ליתן.

(24) שבת כא, א. וש"נ.

(25) שם יא, א.

(26) סוכה מה, ב.

(27) תניא ספ"י. עמק המלך ש"א בסופו.

(28) ח"ב לח, א. — ראה כעין זה גם

בנגלה דאורייתא, בירושלמי ביכורים פ"ג

במערה — שבודאי לא היתה לו אפשרות לקיים אכילת מצה, קידוש על יין, אתרוג וסוכה וכיו"ב (שהרי מצד סכנת נפשות הי' אסור לו לצאת מן המערה) — שהמשיך את ההמשכות של כל מצוות אלו ע"י יחודים עליונים ועליות³¹ (הגם שבהיותו במערה הי' אנוס, ו"אונס רחמנא פטרי"³², היינו, שהתורה פטרתו מקיום מצוות אלו — הרי קשה לומר שמלמעלה הביאו לידי כך שאצל רשב"י יחסרו המשכות מסוימות).

וכיון שרשב"י פעל ע"י עבודה רוחנית כמו אחרים ע"י מצוות גשמיות, לכן הי' נוגע אצלו כמו אצל אחרים הגשמיות של המצוות, וכדאיתא בירושלמי³³ בפשיטות: "ולא מודה רשב"י שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב" — אבל לא כ"כ נוגע כמו אצל אחרים, גם כאשר קיים את המצוות, כולל גם מצות הכנסת אורחים, בפועל ממש בגשמיות.

[וע"ד בהלכה ש"לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו"³⁴, שמצינו כמה פוסקים הסוברים³⁵ שכאשר הלאו בכללותו הוא בסוג "שאיין בו מעשה", הנה גם במקרה שעוברים עליו ע"י מעשה, אין לוקין, לפי שהמעשה אינו פועל בלאו כזה, שבעיקרו הוא "לאו שאין בו מעשה"].

היות שקיום מצות "הכנסת אורחים" אצל רשב"י היתה באופן נעלה כזה שהביצוע הגשמי של המצוה אינו נוגע כל כך, כיון שקיים אותה בעיקר ע"י עבודה רוחנית³⁶ — הרי המצוה דהכנסת אורחים ברוחניות אינה גדולה יותר מ"קבלת פני שכינה", ומכל-שכן שאינה גדולה יותר מ"קבלת פני שכינה" באופן נעלה כפי שהי' אצל רשב"י. ולכן אמר רשב"י ש"הכנסת אורחים" היא בשוה ל"קבלת פני שכינה"³⁷.

34) שבועות ג, ב. וש"נ.

35) ראה מל"מ פ"ד מהל' מלוה ה"ו ובשד"ח מערכת למ"ד כלל י"ב וכלל י"ד.

36) כלומר: גם כאשר מקיימים אותה בפועל ממש בגשמיות — עיקרה הוא העבודה הרוחנית, ולא המעשה הגשמי, כיון שביכלתו לפעול הענין ע"י עבודה רוחנית בלבד (מהנחה בלתי מוגה).

37) וכאמור לעיל שרשב"י לוקח את העולם לפי דרגתו, ולכן קובע סדר זה גם לעולם — כיון שכל אחד יכול להגיע לדרגה כזו (א) שתהי' אצלו "קבלת פני שכינה" כמו אצל רשב"י, (ב) ויוכל להמשיך ההמשכות שע"י המצוות (ובנדו"ד — מצות הכנסת אורחים) גם באופן שלא ע"י מעשה גשמי, שאז

31) כלומר: בודאי ש"תורה אחת לכולנה", וכל ישראל חייבים בקיום המצוות כפשוטם, ו"המעשה הוא העיקר". אבל, בענין המעשה גופא הרי הכוונה היא לא רק שיהי' המעשה הגשמי, אלא שעיי"ז יומשך ענין רוחני, ואדרבה, דוקא ע"י המעשה ממשכים ענין רוחני נעלה ביותר שאי אפשר להמשיכו ע"י כוונת המצוה, ולכן "המעשה הוא העיקר"; אך יש צדיקים שגם ע"י עבודה רוחנית יכולים הם להמשיך את הענין הרוחני הנעלה ביותר שאצל אחרים יש צורך במעשה בפועל דוקא כדי להמשיכו, ללא אפשרות להמשיכו באופן אחר (מהנחה בלתי מוגה).

32) ב"ק כח, סע"ב. וש"נ.

33) ברכות ושבת פ"א סה"ב.

אבל התורה על הרוב תדבר³⁸ — התורה מדברת באופן המדוד לרוב בני ישראל, שאינם מגיעים למדריגת רשב"י, שהרי בני עלי' "הן מועטין"²⁶ — ולכן פסקה התורה ש"גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה".

ו. וענין זה בא הרמב"ם להבהיר בהבאת מקור ההלכה "גדולה הכנסת אורחים כו'" — המקור מהפסוק מוסיף ביאור בהלכה:
לולי הבאת מקור ההלכה הי' מקום לומר שר' שמעון בתיקוני זוהר פליג על ההלכה.

והגם שכאשר יש מחלוקת בין תלמוד בבלי לזוהר אזי הלכה כבבלי³⁹, הרי אעפ"כ, "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁴⁰, כך, שגם דעת הזוהר הי' לה מקום אצל כל (מצב של) יהודי.

ולכן מביא הרמב"ם שמקור הדברים הוא פסוק מפורש, כדי להורות שבענין זה אין מחלוקת, ודעת רשב"י שמדבר לפי מדריגתו, כנ"ל, אינה בסתירה לפסק הגמרא.

ואין לתמוה על כך שהרמב"ם מבהיר ענין המובא בזוהר — שהרי ידוע⁴¹ שהרמב"ם הי' מקובל, וריבוי ענינים בספריו מקורם בזוהר, קבלה וכו'⁴².

ז. עפ"ז מובן גם לשון הרמב"ם "והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה", שבזה מבאר הטעם שההלכה כבבלי אינה בסתירה לדעת ר' שמעון בתיקוני זוהר:

הכח שיש לנו לקיים את המצוות שנצטוונו מסיני הוא לפי ש"מעשה אבות סימן לבנים"⁴³.

ובמצות הכנסת אורחים: ענין זה שבנוגע לכל ישראל "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה", בא מהנתינת כח דאברהם אבינו,

משנה להל' מזוהר (פ"ה ה"ד). ס' בן יוחאי שער ו' מענה קל. הרמב"ם והזוהר (להרב מרגלית). וראה צפנת פענח על הרמב"ם להל' ע"ז (פי"ב ה"ו): "פחות מד' הטעם משום דמבואר בס' קבלה דיש לפאה דא"ק ד' שערות ע' בס' מפתח העולמות ע"ש" (וראה גם תו"מ ח"ב ע' 3. ח"ד ע' 257. ח"ט ע' 110. וש"נ).
(43) ראה נתחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. יב, יו"ד. אוה"ת ר"פ לך לך.

הנה גם בקיום המצוה בפועל ממש לא נוגע כ"כ הגשמיות שבדבר (מהנחה בלתי מוגה).
(38) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.
(39) ראה אנציק' תלמודית ערך הלכה ס"ה (כרך ט ע' רנד). וש"נ.
(40) עירובין יג, ב. וש"נ.
(41) ראה סה"ש קיין ה'ש"ת ע' 41 הערה 27*. וראה גם תו"מ חל"ג ע' 207. וש"נ.
(42) בכמה ספרים כבר דנו בזה. ראה רשימות הצ"צ על מו"נ (בסו"ס החקירה). כסף

ע"י ה"חק שחקקו" במצות הכנסת אורחים — "מעשה אבות" — באופן שיהי' שייך לכל אחד מישראל.

וזהו גם דיוק לשון הרמב"ם "ודרך החסד שנהג בה": עבודתו של אברהם אבינו היתה בקו החסד (שמצד זה ביקש אפילו על ישמעאל: "לו ישמעאל יחי' לפניך"⁴⁴), ולכן קבע ענין הכנסת אורחים שלו באופן השייך לכל בני, אפילו לאלו הנמצאים במדריגה תחתונה ביותר, ובכך המשיך לנו כח על קיום מצות הכנסת אורחים, שתהי' "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה".

וזהו כוונת הרמב"ם בלשונו "והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה":

לולי עבודת אברהם אבינו, לא הי' לנו הכח לקיים מצות הכנסת אורחים בגשמיות, ובמילא לא הי' אצלנו הכנסת אורחים באופן שגדולה מהקבלת פני השכינה;

ורק אברהם אבינו ע"י עבודתו הוריש לנו, חקק והנהיג בכל אחד מישראל דרך החסד שלו, שהיא התחלת כל המדות, ומהמדות הרי זה נמשך בפועל ממש — שזה כל האדם.

ה. ומזה מובן גם בנוגע אלינו:

מלבד זאת ש"גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה" הו"ע של הלכה פסוקה בכל ימות השנה — הרי עאכו"כ כאשר עומדים בסיום ההכנה של ימי חודש אלול להמשכת הענין ד"פניך הוי"ו" באופן ד"באור פני מלך חיים",

— דכיון שהעבודה דחודש אלול מתחילה באופן של "אני לדודי"⁴⁵, צריך להיות הענין ד"בקשו פני", ועד שיבואו להעילוי היותר גדול שיכול להיות בהענין ד"בקשו פני", כדי שעיי"ז יגיעו בר"ה להעילוי היותר גדול שיכול להיות בהענין ד"פניך הוי"ו", "באור פני מלך חיים" — אזי לא מסתפקים בהענין ד"הקבלת פני שכינה", אלא עוסקים גם בהכנסת אורחים שגדולה מהקבלת פני שכינה.

ולהעיר גם מהדין ש"ערב ראש השנה" הוא מה"ארבעה פרקים בשנה שהעמידו דבריהם על דין תורה בבשר, מפני שהעם כולם צריכין לבשר .. כיצד, הי' לטבח שור אפילו שוה מאה דינירין, ולקח דינר אחד

44) לך לך יו, יח.

45) שה"ש ו, ג ובשעה"פ עה"פ. וראה לקו"ת פ' ראה לב, א ואילך. ובכ"מ.

מן הלוקח כדי ליתן לו בשר כשישחוט, ולא נתקבצו לו כל דמי השור, אינו יכול לחזור בו, אלא משחיטין את הטבח בעל כרחו, וכופין אותו לשחוט וליתן הבשר ללוקח⁴⁶ (משא"כ בשאר ימות השנה).

והיינו, שענין זה שבר"ה צריך להיות אכילת בשר בפועל⁴⁷ — שקשור גם עם הענין דהכנסת אורחים באופן הדרוש גם עבור הגוף ונפש הבהמית — מתבטא ונעשה דבר מוכרחי כבר בכ"ט אלול.

ועי' פועלים תכלית ההמשכה שיכולה להיות בהענין ד"באור פני מלך חיים" — שזהו כללות הענין שבר"ה חוזרים כל הענינים לקדמותן, וההמשכה היא מהשורש ומקור הראשון, מעצמות ומהות⁴⁸, ובאופן שיומשך עד לשנה טובה ומתוקה בעוה"ז הגשמי למטה מעשרה טפחים. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שהאורחים מארץ ישראל ינגנו הניגון "הושיעה את עמך" — ניגון שהובא משם.

ואח"כ אמר:

איתא בגמרא⁴⁹ "וחד מינייהו (מבני ארץ ישראל) עדיף כתרי מינן" (מבני חוץ-לארץ), ואח"כ מוסיפה הגמרא "וחד מינן כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו".

וכיון שנמצאים כאן אורחים מכפר חב"ד שהם בני חוץ-לארץ ועלו לארץ הקודש — ינגנו הם באופן ד"כפלים לתושי"ם⁵⁰ (באמרו בבת-שחוק: כל כך הרבה ישוב הדעת?! ... אולי ינגנו גם ניגון).

* * *

ט. ישנו ענין נוסף בכ"ט אלול — שלכן נצטרף ונתגלגל גם הענין ד"הכנסת אורחים" ליום זה — שהוא יום הולדתו של הצמח-צדק, שנולד בערב ראש השנה, כ"ט אלול שנת תקמ"ט.

[ולהעיר בנוגע להדיוק "כ"ט אלול" — שמדגיש היותו היום האחרון שבסוף השנה, והרי זה נוגע לדינא בכמה ענינים שבהם אומרים ש"יום אחד בשנה חשוב שנה"⁵¹.

ובפרט ע"פ המבואר בהשיחה של רבינו נשיאנו⁵², שיי"ב הימים

46) רמב"ם הל' מכירה ספ"ט — מחולין פג, א.
 47) ראה ב"י ושו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ג ס"ד.
 48) ראה פע"ח שער ר"ה. שער הכוונות ענין ר"ה. לקו"ת נצבים נא, ב. סידור (עם ע' 177. ע' 179).

דא"ח) שער התקיעות רמו, א ואילך. ובכ"מ. 49) כתובות עה, סע"א (ובפרש"י).
 50) לשון הכתוב — איוב יא, ו.
 51) ר"ה ב, ריש ע"ב. וש"נ.
 52) שיחת ח"י אלול תש"ג (סה"ש תש"ג ע' 177. ע' 179).

מח"י אלול עד כ"ט אלול הם ימי החשבון והתיקון על י"ב חדשי השנה, והיינו, שנוסף על כללות ענינו של אלול שהוא חודש החשבון על כל השנה שעברה, ישנם גם י"ב הימים שבכל אחד מהם הוא החשבון על חודש אחד מהחדשים שעברו, ונמצא, שכ"ט אלול הוא יום החשבון על חודש אלול, וכיון שענינו של חודש אלול הוא החשבון על כל השנה, הרי ענינו של כ"ט אלול הוא החשבון על כל השנה כולה].

ו"בכל שנה ושנה" "הימים האלה נזכרים ונעשים"⁵³, כפירוש האריז"ל⁵⁴ שבבוא היום בשנה, חוזרים ומתחדשים כל ההמשכות וההשפעות, ובנדו"ד — ענין יום ההולדת של צדיק, אשר, אפילו ביום הולדתו של כל אדם (אפילו אינו יהודי, ועאכו"כ יהודי) "מזלו גובר"⁵⁵, ועאכו"כ לאחרי יום ההסתלקות, "יום המות", שאז נתברר גם בנוגע ל"יום הוולדו"⁵⁶, שכבר מאז "נתמלא הבית כולו אורה"⁵⁷, ש"מתחלת תולדתו הי' ראוי כו"⁵⁸, היינו, שאז נתחדשו כל הענינים שבהם עמלה נפשו במשך היותו בעלמא דין.

וענין זה קשור גם עם אמירת חסידות — כפי שסופר פעם בשיחה⁵⁹, שהמאמרים שמהם נעשה אח"כ התחלת התניא, "משביעין אותו תהי צדיק", אמר אדמו"ר הזקן בערב ר"ה שהי' יום הולדתו של הצ"צ.

וכידוע גם שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶⁰, שלכן הי' הסדר גם אצל הצ"צ, שבערב ר"ה, יום הולדתו, הי' נוהג לומר חסידות, וידוע שענינו של הצ"צ הי' לאחד נגלה דתורה עם פנימיות התורה, באופן שפנימיות התורה באה בגילוי עד לענינים של נגלה.

וכידוע מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶¹, שבתחלת ימי הנשיאות של הצ"צ, התקשו החסידים לקלוט ולזכור את המאמרים, כיון שהיו רגילים לסגנון המאמרים של אדמו"ר האמצעי בביאור עניני החסידות, ואילו הצ"צ במאמריו הי' מתבל את עניני החסידות בפסוקי תנ"ך ומאמרי רז"ל במדרשים ואפילו בגמרא ובהלכה.

58) בחיי בס' כד הקמח מע' נר חנוכה.
59) ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' עדר (נעתק ב"היום יום" ו אדר שני). וראה גם תו"מ סה"מ תשרי ע' יח. לקו"ש חייט ע' 285. התוועדויות תש"נ ח"א ע' 22.
60) ראה גם תו"מ — רשימת היומן ע' רמט. וש"נ.
61) ראה גם תו"מ ח"ז ע' 131.

53) אסתר ט, כז-כח.
54) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
55) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם.
56) קהלת ז, א. וראה לקו"ש חכ"ו בתחלתו. וש"נ.
57) סוטה יב, א. הובא בפרש"י עה"ת שמות ב, ב.

והיינו, שאצלו היתה באופן גלוי העבודה ד"בקשו פני" גם בנגלה, ככל עבודה של איש ישראל שמתחילה מהענין כפי שהוא בתורה, והלימוד מביאו לידי מעשה.

זהו איפוא הענין הנוסף שיש בכ"ט אלול, וכיון שמגלגלין זכות ליומין זכאין⁶², מצרפים את שני הענינים ביחד.

וכל זה לא שייך לעשות מחר ביום, כמובן מפסק אדמו"ר הזקן בשו"ע⁶³: "עזרא תיקן שיהיו מכבסים בגדים בחמישי בשבת מפני כבוד השבת כדי ללבוש לבנים בשבת, אבל בערב שבת אין פנאי לכבס מפני שצריך להתעסק בצרכי שבת", ולכן צריכים לעשות זאת הלילה — לצרף את שני הענינים: הכנסת אורחים, ויום הולדת הצ"צ.

*

י. מאמר (כעין שיחה) ד"ה גדולה הכנסת אורחים כו'.

* * *

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "אבינו מלכנו". ואח"כ אמר:]

יא. ישנו עוד ענין ביום זה, ערב ר"ה — שהוא כבר כאילו היום דראש-השנה.

ואע"פ ש"ערב" הוא לכאורה רק ענין של הכנה בעלמא, הנה בנוגע לר"ה, שהוא יום הדין ומשפט, והקב"ה נותן לבני כתיבה וחתימה טובה בספרן של צדיקים⁶⁴, איתא במדרש (והובא בטור להלכה)¹² ש"לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ומגלחין שערן (זקנם)⁶⁵. . לפי שידועין שהקב"ה עושה להם נסים ומוציא דינם לכף זכות", והיינו, שבערב ר"ה⁶⁶ עושים ענינים שקשורים עם יום הדין והזכי' בדין לכתיבה וחתימה טובה, כך, שכבר בערב ר"ה ישנם הענינים של ר"ה עצמו, ש"קדוש היום לאדוננו"⁶⁷.
זאת ועוד:

מנהג ישראל לתקוע בשופר החל מר"ח אלול⁶⁸, אבל בערב ר"ה

הכנס החג; ועאכו"כ בנוגע לגלוח השערות, שאסור לעשות זאת בר"ה, ובהכרח לעשות זאת בערב ראש השנה. וע"פ המבואר בכ"מ (ראה פע"ח שער השבת ספ"א) שאין לגלח השערות אחר חצות היום — עושים זאת קודם חצות היום.

(67) נחמ"י ח, יו"ד.

(68) טור ורמ"א או"ח ר"ס תקפא.

(62) ראה תענית כט, א. וש"נ.

(63) או"ח סרמ"ב סי"א.

(64) ר"ה טז, ב.

(65) כ"ה בירושלמי, רא"ש וטור שבהערה

12.

(66) בנוגע ללבישת לבנים יש מקום

לשקו"ט שקאי על ר"ה עצמו, אבל אין הפירוש כן, וכפי שרואים בפועל שלובשים לבנים קודם

אין תוקעין⁶⁹, וא' הטעמים⁷⁰ — כדי להבדיל בין תקיעות של מנהג לתקיעות שעליהם אמרו⁷¹ "מצות היום בשופר".

כלומר: אילו היו תוקעים בערב ר"ה, הי' הדבר גורע בתקיעות של ר"ה, וע"י שלילת התקיעה בערב ר"ה, מוסיפים תוקף בתקיעות של ר"ה. וענין נוסף — העולה על כולנה:

מצינו במשנה (במסכת שקלים⁷² ומסכת בכורות⁷³) — שבה הלשון מדוייק ביותר, נוסף על הדיוק שבכללות התורה — בנוגע לתאריך דכ"ט באלול: "ולמה אמרו בכ"ט באלול ולא אמרו באחד בתשרי, מפני שהוא יו"ט .. לפיכך הקדימוהו בכ"ט באלול".

— הפירוש הפשוט בדברי המשנה הוא בנוגע ל"גרנות של מעשר בהמה", אבל, משמעות הדברים היא, שענין של אחד בתשרי נקבע בכ"ט באלול.

כלומר: לא זו בלבד שכ"ט באלול מכין ומוסיף ענין בר"ה, או שפועל ענין בפני עצמו הקשור עם זכ"י בדין, אלא יתירה מזה — שענין של א' בתשרי נקבע בכ"ט באלול.

וזהו גם שבכ"ט באלול אין אומרים תחנון⁷⁴, שגם זה סימן של יום טוב.

והעיקר — מה שנוגע אלינו — שההכנה היא כדי שיהי' הענין ד"חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב⁷⁵, היינו, שתהי' השפעת כל הענינים הגשמיים — שזהו "חק", מלשון "הטריפני לחם חוקי"⁷⁶, וכל הענינים הרוחניים — שזהו "משפט לאלקי יעקב", כמבואר בחסידות⁷⁷ שיש "משפט" על המשכת האלקות וגילוי אלקות ("אלקי") למטה לבניי ("יעקב"), שזהו כללות הענין שהשפעות רוחניות.

וכל זה נעשה בכ"ט באלול, בערב ר"ה, שכבר אז לובשים לבנים ומתעטפים לבנים, וקודם לזה מגלחין שערם, וכל שאר ההכנות, ופועלים שתהי' שנה טובה ומתוקה במשך כל השנה כולה.

* * *

74) טושו"ע שם.

75) תהלים פא, ה.

76) משלי ל, ח.

77) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, ד. נה,

סע"ד ואילך. סה"מ תשי" ע' 15.

69) רמ"א שם ס"ג.

70) לבוש, מג"א וט"ז שם.

71) ר"ה כו, ב (במשנה).

72) פ"ג מ"א.

73) נו, ב.

[נתנו לכ"ק אדמו"ר שליט"א את ה"מפתח" של העיר קרית-גת שבאה"ק ת"ו, ואח"כ אמר⁷⁸]:

יב. בנוגע לענינו של מפתח — ובנדו"ד: מפתח של עיר בישראל, שהביאו על מנת למסרו כאן — ישנם כמה אופנים שע"י המפתח נקנה כל הענין הקשור עם המפתח, והיינו, שכאשר מוסרים את המפתח, הנה עי"ז מוסרים את כל הענינים הקשורים עמו. אלא, שענין זה תלוי במנהג הסוחרים או במנהג המקום, כדאיחא בפוסקים⁷⁹;

אבל ענינו של מפתח לכל הדעות הוא — שפותח וסוגר, והיינו, שכאשר ישנו ענין פתוח, הנה ע"י המפתח יכולים לסגור ולנעול אותו, וכן בקצה השני, שכאשר ישנו ענין סגור, כך, שבלית ברירה "אין יוצא ואין בא"⁸⁰, הנה ע"י המפתח יכולים לפתוח אותו.

ומעלה מיוחדת בנוגע למפתח של עיר בארץ ישראל — כפי שמצינו בגמרא⁸¹ גודל ההפלאה של בנין עיר בישראל, שאפילו מי שנאמרו עליו תוארים היותר גרועים, "זכה למלכות מפני שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל", ועאכו"כ כאשר מדובר אודות כאלו שהם למעלה שלא בערך לגבי הדרגא הנ"ל.

יג. והענין בזה:

ענינה של כל עיר, ועאכו"כ עיר בארץ אשר ארץ הקודש יקרא לה, הוא — להיות "עיר אלקינו"⁸², היינו, שאפילו כאשר רק מביטים על העיר, וכאשר נכנסים לתוכה, הנה על כל צעד ושעל ("וואו מ'זאָל זיך ניט אַ קער טאָן") רואים שזוהי "עיר אלקינו" — שהקב"ה הוא בעל-הבית בכל עניני העיר.

ובהקדמה — שיש בעיר לא רק מין המדבר, אלא גם חי צומח ודומם, וכן במין המדבר גופא — אצל בני-אדם בכלל, ואפילו אצל בני"י — ישנם חילוקי דרגות: ישנם כאלו שהם בדרגת מדבר — בעל שכל, שיודע את רבונו ועובדו בלבב שלם, וישנם כאלו שהם בדרגת חי או צומח או דומם בלבד, ועד לדומם כפשוטו.

79) ראה רמ"א חו"מ סוסר"א, ובנ"כ שם. שו"ע אדה"ז או"ח סתמ"ח סי"א.

80) יהושע ו, א.

81) סנהדרין קב, ב.

82) תהלים מח, ב.

78) ראה גם מכתב בין כסא לעשור תשכ"ג (אג"ק חכ"ב ע' שלג ואילך) — לראש המועצה המקומית קרית גת ("בעת ההתועדות דער"ה כו' איזה דברים שנאמרו באותו מעמד בקשר עם מסירת המפתח כו' בקיצור").

והנה כתיב⁸³ "לעולם הוי' דברך נצב בשמים", והיינו, שבכל נברא, ממדבר ועד דומם, ישנו "דבר הוי'"⁸⁴, אלא, שהוא נעלם ונסתר באופן שעניי בשר רואים רק את הנברא, ולא את כח הפועל, כח הבורא, שישנו בהנברא; אבל כאשר פועלים בעיר שתהי' "עיר אלקינו", אזי רואים בכל עניי העיר שהתהוותם היא עי"ז ש"בראשית ברא אלקים"⁸⁵, והיינו, ש"אלקים" נעשה "אלקינו", ונבנתה עיר.

אמנם, כיון שהעיר נמצאת בעוה"ז הגשמי כפי שהוא קודם קיום היעוד⁸⁶ "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", לכן יש צורך שהעיר תהי' מוקפת מסביב בדבר המגדיר, חומה, כדי שלא יוכלו להכנס השפעות בלתי-רצויות מהעולם שלמטה מ"עיר אלקינו" ומחוצה לה, וזהו כללות הענין שניתוסף קדושה בעיר, אפילו ב"עיר אלקינו", עי"ז שהיא מוקפת חומה⁸⁷.

ולאידך גיסא, כיון שיהודי מצווה "ואהבת לרעך כמוך"⁸⁸, עד שצריך לילך למטה מטה כדי להציל יהודי, הרי מובן, שהתכלית אינה בכך שתהי' עיר מוקפת חומה, והוא יכריז "אני את נפשי הצלתי"...

אלא — כתורת הבעש"ט, תורת החסידות, שנתבארה בתורת חב"ד — בהיקף החומה צריכים להיות שערים ודלתות שעל ידם יכולים לצאת מחוץ לעיר, בזמנים המתאימים, ולאחרי הכנה מתאימה, כדי לפעול מחוץ לעיר, שגם שם יהי' ניכר ש"אין עוד מלבדו"⁸⁹, ו"בראשית ברא אלקים". ונוסף לכך, אין להסתפק בכך שמתקנים את הזולת במקומו ומשאירים אותו בדרגא תחתונה, אלא כשם שהוא נמצא במדריגה נעלית, צריך גם להעלות את הזולת שגם הוא יהי' במדריגה עליונה כזו.

וזהו הענין השני שבשבילו צריך שער ודלת — לא רק כדי לצאת מ"עיר אלקינו" בחוץ ולפעול ע"י אהבת ישראל שגם אצלם תהי' אהבת התורה ואהבת השם, אלא לאחרי כן צריך להשתמש בשער ודלת באופן שגם אלו שהיו תחילה בחוץ, יכנסו פנימה ל"עיר אלקינו" ויהיו "אנשי העיר", היינו, לא "כפריים", אלא באופן של "בן כרך שראה את המלך" (כדברי הגמרא⁹⁰), היינו, שנעשה רגיל כ"כ בראיית אלקות עד שנעשה טבע אצלו שצריך לראות אלקות, כאמור, לראות שזוהי "עיר אלקינו".

(87) ראה גם תו"מ ח"ה ע' 23 ואילך. חכ"ב

ע' 183 ואילך. וש"נ.

(88) קדושים יט, יח.

(89) ואתחנן ד, לה.

(90) חגיגה יג, ב.

(83) שם קיט, פט.

(84) ראה תניא שעהייה"א בתחלתו.

(85) בראשית א, א.

(86) זכרי' יג, ב.

יד. וזהו כללות ענין ה"מפתח" עבור השער והדלת שבחומת ה"עיר אלקינו", שבה נמצא יהודי לאחרי שירדה נשמתו למטה, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא⁹¹, בעולם הזה, ב"עיר אלקינו", שנמצאת בארץ אשר ארץ הקודש יקרא לה:

יש צורך בהיקף חומה, שהרי נמצאים בעולם ש"הרשעים גוברים בו" (כמובא בתניא⁹² מע"ח⁹³),

— ומספרים זאת ליהודי, לא כדי שיפול ביאוש ח"ו, אלא כדי שידע את הכחות שנותן הקב"ה ליהודי, שמביא אותו לעולם שהרשעים גוברים בו, כדי שיתגבר על הענינים הבלתי-רצויים, ויפעל הפיכת הזדונות, שיהיו נעשים לו כזכיות⁹⁴ —

אבל בחומה זו יש שער ודלת, שעל ידם יוצאים מן הקודש לחול, על מנת לבררו ולזככו ולהעלותו ולהכניסו לעיר הקודש, והיינו, שגם דבר שהי' מחוץ לעיר, יחזור ויתעלה לדרגת העיר.

טו. וכיון ש"איני מבקש כו' אלא לפי כחן"⁹⁵, הנה כאשר הקב"ה דורש זאת מאלו שנמצאים בעיר, הרי זו הוכחה שנתן להם את הכחות שיוכלו למלא שליחות זו, ולמלאה מתוך שמחה וטוב לבב (כמבואר בכתבי האריז"ל, ועוד יותר בתורת החסידות⁹⁶, גודל הענין ד"עבדו את ה' בשמחה"⁹⁷) — לילך בין בני ישראל לקרבם לאהבת השם ואהבת התורה, ובאופן שלימוד מביא לידי מעשה — קיום המצוות בפועל.

וכך הולכת ונבנית עוד עיר ועוד עיר באופן של "עיר אלקינו", ועד שיקויים היעוד⁹⁸ "עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל ועתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות", וההכנה לזה היא ע"י ה"מפתח" שפותח את השער ליציאה, ואח"כ את השער לכניסה, וכך מלקטים את כל נדחי ישראל מכל קצוי ארץ, ומוליכים אותם קוממיות לארצנו, ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

96 ראה תו"מ סה"מ חשוון ע' רעט. וש"נ.

97 תהלים ק, ב.

98 ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ'

שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג.

91 ע"פ לשון חז"ל — שם ה, ב.

92 פ"ו. פכ"ד.

93 שער מ"ב סוף פ"ד.

94 יומא פו, ב.

95 תנחומא נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג.

[נתנו לכ"ק אדמו"ר שליט"א "שטענדער" מבית-הספר למלאכה בכפר-חב"ד, ואח"כ אמר:]

טז. בהמשך להאמור שהביאו "מפתח" של עיר בארץ ישראל, הנה ע"פ האמור שהעיר צריכה להיות "עיר אלקינו", הביאו גם "שטענדער" כדי ללמוד ולהתפלל עליו.

ובעמדנו בערב ר"ה, ישנו סיפור שמביא כ"ק מו"ח אדמו"ר בא' ממכתביו⁹⁹, שבו נתבאר ענין ה"שטענדער" בשייכות לעבודת ר"ה:

"פעם שאל הוד כ"ק רבינו הגדול את הוד כ"ק בנו אדמו"ר האמצעי, במה התפללת בר"ה העבר, ויענהו, כי התבונן במאמר וכל¹⁰⁰ קומה לפניך תשתחוה" (עד כאן הוא הלשון במכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר, וחסידי מספרים בפרטיות יותר¹⁰¹, שהוסיף:) בהביטול של הקומה דא"ק¹⁰².

והביאור בזה:

"א"ק" הוא ר"ת "אדם קדמון", ומבואר בקבלה וחסידות¹⁰³ שקאי על כל סדר ההשתלשלות, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, שזהו שרגלי א"ק מסתיימים בסיום עולם העשי'.

והנה, ר"ה הוא "זכרון ליום ראשון"¹⁰⁴, שבו צריכה להתחדש כל הבריאה מתחילתה, והיינו, דכשם שבששת ימי בראשית היתה הבריאה מאין ואפס המוחלט, כן הוא גם בכל ר"ה, ולא רק בריאת עוה"ז הגשמי, אלא גם כללות סדר ההשתלשלות, שנקרא בשם "אדם קדמון".

וזהו הביאור בדברי אדמו"ר האמצעי, שבתפלת ר"ה התבונן במאמר "וכל קומה לפניך תשתחוה", בהביטול של קומת א"ק, היינו, שכל סדר ההשתלשלות מתבטל לגמרי — שזהו ענין ההשתחוואה שמורה על ביטול בתכלית [שלכן הרי זו עבודה שיכולה להיות רק להקב"ה, והיא א' מד' העבודות שכאשר נעשים ללעו"ז, לאיזה עבודה-זרה שתהי', ללא חילוק בין ע"ז לע"ז¹⁰⁵, הרי זה היפך הוי' אחד] — כי, כאשר כל סדר ההשתלשלות הוא באופן של השתחוואה פנימית וחיצונית

102 (102) כ"ה גם באג"ק שלו ח"א ע' שטו ("בהביטול דפרצוף אדם קדמאה").

103 (103) ראה ספר הערכים חב"ד בערכו (כרך א' ע' קעג ואילך). וש"נ.

104 (104) נוסח תפלת מוסף דר"ה (מ"ה כז, א).

105 (105) רמב"ם הל' ע"ז פ"ג ה"ג.

99 (99) אג"ק שלו ח"א ע' תצא. וראה גם תר"מ — רשימת היומן ע' שלה. וש"נ.

100 (100) נוסח תפלת "נשמת כל חי" דשבת ויו"ט.

101 (101) ומה שלא נתפרט הדבר במכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר, הרי זה לפי שהמכתב נכתב לא' שכנראה לא הי' קולט את סיום הענין.

גם יחד, הרי זה פועל את הענין של ר"ה, שהקב"ה מקבל את בקשת בני": "מלוך על העולם כולו בכבודך", דקאי על כל סדר ההשתלשלות. והמשך הסיפור: "ואח"כ שאל הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי את הוד כ"ק אביו רבינו הגדול, במה התפללת, ויענהו: מיט דעם שטענדער כו". ולכאורה אינו מובן: מהי השייכות של התפלה עם ה"שטענדער" לעבודה של ראש השנה?

יז. ויש לומר הביאור בזה בדרך אפשר:

"שטענדער" — יש בו שני ענינים הפכיים:

מחד גיסא — ה"שטענדער" אינו אלא דומם בלבד, והיינו, שגם "שטענדער" שנעשה ממין הצומח, הרי השימוש בו אינו בהיותו צומח — ואדרבה: בהיותו צומח אי אפשר להשתמש בו כיו"ט, ועד"ז בר"ה, שהרי "אין עולין באילן כו"¹⁰⁶ — אלא לאחרי שנעשה דומם. ונמצא, ש"שטענדער" מורה על תכלית הירידה שבבריאה, שהרי בין ד' הסוגים מדבר חי צומח ודומם, הדומם הוא הדרגא התחתונה, ויתירה מזה — שהרי ה"שטענדער" לא הי' מלכתחילה בדרגא תחתונה זו, שהרי מלכתחילה הי' בדרגת צומח, ואח"כ נפל ממדרגתו, וא"כ, הרי זו ירידה עמוקה יותר מאשר דבר שהי' מלכתחילה דומם.

ולאידך גיסא — עם היות ה"שטענדער" בדרגא היותר תחתונה לגבי האדם, הרי רואים בפועל שהשימוש ב"שטענדער" מסייע לאדם, אם עי"ז שנשען עליו בגופו או עי"ז שמניח עליו את הסידור וכיו"ב, ולא עוד אלא שה"שטענדער" מסייע לאדם בהיותו במעמד ומצב נעלה — בעסקו בלימוד התורה או בעבודת התפלה, כבנוד"ד, התפלה עם ה"שטענדער" בר"ה.

והענין בזה:

עבודת התפלה — תפלה מלשון "נפתולי אלקים נפתלתי"¹⁰⁷, כפירוש רש"י שהוא לשון חיבור¹⁰⁸ — הו"ע של התקשרות ועד לאופן של התחברות של היהודי המתפלל עם הקב"ה שמתפלל אליו.

וכמאמר הבעש"ט¹⁰⁹: "זהו חסד גדול מהשי"ת שאדם חי אחר התפלה, שלפי דרך הטבע הי' לו למות כו", והיינו, שכאשר התפלה היא

(108) ראה גם לעיל ע' 153. וש"נ.

(109) צוואת הריב"ש סל"ה. וראה גם

סמ"ב.

(106) ביצה לו, ב (במשנה). טושו"ע

ואדה"ז אר"ח רסתקכ"ד.

(107) ויצא ל, ת.

כדבעי למהוי, צריך להיות רצוא וכליון באלקות, בבחינת "ראשו מגיע השמימה"¹¹⁰, כי, ע"י ההתבוננות בענינים שמהם מורכבת התפלה, באים למעמד ומצב ד"מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ"¹¹¹, כליון לאלקות, שזוהי תכלית השלימות שיכולה להיות אצל נברא — שנכלה ממציאותו ("ער גייט אויס") ומתחבר ומתאחד עם הקב"ה.

ובעבודת התפלה ניתוסף עזר וסיוע ע"י ה"שטענדער" — כבפשטות הענינים, שהאדם נעזר ב"שטענדער" להניח עליו את הסידור או להשעין עליו את גופו וכיו"ב, ומזה מובן שכן הוא גם בעבודה הרוחנית:

כאשר מדובר אודות "כל קומה", מי שהוא בעל-ציור, איזה "ציור" שיהי, בעל שכל גדול ביותר, או בעל שכל קטן — הנה גם כאשר השכל מוכיח ומביא לידי מסקנא שצריך להיות "לך תשתחוה", הרי כיון שזוהי מסקנא שהגיע אליי ע"י התבוננות בשכל, אזי גם ההשתחוואה היא לפי מדת גודל השכל; עד היכן שמגיע שכלו, שם מגעת ההשתחוואה.

ומטעם זה "לא נזכר בתורה טעם (בשכל) על מס"נ" (כלשון החסידות¹¹²) — כי, מס"נ היא היפך ענין המציאות, ושכל לא יכול להכריח את היפך השכל, שיתבטל ממציאותו ("ווערן אויס מציאות").

ולכן, גם כאשר ישנו ענין ההשתחוואה, "וכל קומה לפניך תשתחוה", הרי זה אמנם ענין של ביטול, אבל הביטול הוא לפי הציור של ה"קומה".

ובענין זה ניתוסף עזר וסיוע ע"י ה"שטענדער" — שלהיותו דומם, שהוא דרגא הכי תחתונה (ובפרט שמלכתחילה הי' בדרגא נעלית יותר ואח"כ נפל ממדרגתו כו'), הנה ההתבוננות בה"שטענדער", שגם הוא אלקות, "כי הכל אלקות והוא לבדו הוא ואין זולתו", מגעת בעומק יותר וחודרת יותר מאשר ההתבוננות בהביטול להקב"ה של מדבר או חי או צומח.

יח. וע"ד כללות ענין מעלת דרא דעקבתא דמשיחא:

אע"פ שדור זה נקרא בשם "עקב", בדוגמת העקב שבגוף האדם שהוא החלק הכי תחתון שבגוף, וגם החיות שבעקב היא שלא בערך לגבי החיות שבשאר חלקי הגוף, ועד כדי כך, שבאבות דר"נ¹¹³ נקרא העקב

קלח, סע"א) — נעתק ב"היום יום" יח כסלו. (112) תו"א מג"א צט, ב. וראה גם תו"מ חכ"ט ס"ע 122 ואילך. וש"נ. (113) ספלא.

110) ויצא כח, יב. וראה זהר ח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו, ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א). 111) תהלים עג, כה. וראה סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פ"מ (דרמ"צ

בשם "מלאך המות" שבגוף — הנה דוקא בדור זה יש מעלה שאפילו משה רבינו התפעל ממנה, כפי שמבאר רבינו הזקן בתורה אור¹¹⁴.

ובמה מתבטאת מעלה זו — בענין המס"נ:

אצל משה רבינו הי' ענין המס"נ בפשיטות בכל זמן ובכל מצב שהי' צורך בו, אבל, אין זה דבר פלא, כאשר מדובר אודות כחות הנשמה שהיו אצל משה רבינו;

משא"כ כאשר מדובר אודות "שש מאות אלף רגלי"¹¹⁵, וברגל גופא — בעקבתא דמשיחא, שזהו מעמד ומצב של העדר ההבנה וההשגה וההתבוננות אפילו בחיות אלקי כפי שהוא בדרגת חי או צומח, כי אם בדרגת דומם בלבד, ואעפ"כ הולכים מתוך אמונה פשוטה, ועד לאופן של מס"נ בפועל, כפי שראו בזמן הגזירות של דור השמד, דבר שאירע רח"ל בדורנו זה — כלפי זה הי' גם משה רבינו עניו בעיני עצמו, "עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"¹¹⁶, ובמיוחד כלפי דרא דעקבתא דמשיחא, שהוא הדור האחרון של הגלות, ובקרוב ממש — הדור הראשון של הגאולה.

יט. ועד"ז יש לומר בנדו"ד:

ישנה ההתבוננות במאמר "וכל קומה לפניך תשתחוה", אשר, ב"קומה" זו גופא ישנו גם "עקב", אבל זהו עקב של הקומה שקשור גם עם הראש של הקומה, שלכן, אפילו רגלי א"ק שבסיום עולם העשי, הרי הם הרגלים של הראש דא"ק, כולל גם בחי' עתיק שלמעלה מרישא דא"ק (שזוהי דרגא שהיא למעלה מעלה כו', כמבואר בדרושי יוהכ"פ שבלקוטי תורה¹¹⁷).

אך ישנו ענין שהוא למטה יותר אפילו מה"עקבים" ד"וכל קומה" — שזהו ה"שטענדער", שהוא מחוץ להקומה, אבל עליו נשענת כל הקומה, וענינו בעבודה הו"ע המעשה ("המעשה הוא העיקר"¹¹⁸) של אנשים פשוטים, שמגיע בפשיטות העצמות, כתורת הבעש"ט¹¹⁹.

ועפ"ז יש לבאר בדא"פ המענה של אדמו"ר הזקן לבנו אדמו"ר האמצעי, שהתפלל ברה"ע ה"שטענדער" — שתמורת ההתבוננות

(117) ס"פ אחרי. וראה גם לקו"ת דרושי יוהכ"פ בסופן.

(118) אבות פ"א מ"ז.

(119) ראה תר שם טוב בהוספות סקנ"ה ואילך. וש"נ.

(114) ראה תו"א שמות נב, ב. וראה גם תו"מ סה"מ תמוז ריש ע' נח. תו"מ חל"ג ריש ע' 28. וש"נ.

(115) בהעלותך יא, כא.

(116) שם יב, ג.

בענין "וכל קומה לפניך תשתחווה" שהגביהה את התפלה דר"ה, התפלל אדמו"ר הזקן עם ה"שטענדער" שהגבי' את תפלת ר"ה שלו לבחי' פשיטות העצמות שצריכה להיות בעבודה דר"ה (כמבואר בדרושי ר"ה בסידור¹²⁰ ובכ"מ).

כ. והנה, אע"פ אשר מי הוא זה ואיזה הוא אשר ערב לכו לגשת להשיג אפילו שמץ מנהו, הרי הא גופא שמספרים לנו סיפור זה, מהוה הוכחה שכל אחד יכול למצוא מעין זה בעניניו, במעמדו ומצבו עתה: לאחרי כל ההכנה בחודש אלול שנעשית כדי שתהי' ההתבוננות וההבנה וההשגה וכו' וכו', אין זה מגיע לנקודה העיקרית — הנקודה של ביטול אמיתי וביטול בתכלית, שלא לפי מדת ההגבלה של איזו התבוננות שתהי'.

והרי זהו גם החידוש של הקבלת-עול דראש השנה לגבי הקבלת-עול של כל השנה כולה¹²¹ — שהקב"ע דכל השנה הוא בנוגע לכח פרטי וכח פנימי, ואילו הקב"ע דר"ה הוא קב"ע כללי ועצמי.

ובאותיות פשוטות — ההנחה שמתבטל ממציאותו ("ער ווערט אויס מציאות") לגמרי, לא מצד הבנה והתבוננות, ולא לפי מדת השכל שלו או לפי מדת המדות שלו, ההרגש שלו וכו' וכו', אלא ע"ד "שטענדער", דהיינו, הנחת עצמותו שבאה מצד פשיטות הנפש של ה"יהודי הפשוט" שבכל אחד מישראל, שמגעת בפשיטות העצמות.

ועי"ז נעשית התפלה באופן של התחברות עם עצמות ומהות, ועי"ז פועלים שהקב"ה יקבל את הענין ד"תמליכוני עליכם"¹²², "ובמה בשופר"¹²², ע"י התקיעה בקרן (לא כפי שהיא עדיין בסוג החי, אלא) דוקא כפי שנעשית דומם, ואח"כ פועלים שיומשך משם — ע"י כללות ה"קומה" — עד למטה מטה, בכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, בטוב הנראה והנגלה.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אנעים זמירות"].

* * *

כא. דובר לעיל (ס"ג ואילך) בענין "גדולה הכנסת אורחים

120) עם דא"ח — רלד, א ואילך. ואילך. סה"מ תרס"ב ע' רכה ואילך. תרצ"ט

121) ראה המשך תער"ב ח"א ע' קמד ע' 6. ע' 13. תש"ב ע' 8.

122) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

מהקבלת פני שכינה", כפי שלמדים מסיפור ע"ד הכנסת אורחים והקבלת פני שכינה שהי' אצל אברהם אבינו.

והנה, בסיפור הנ"ל מצינו¹²³ ש"הוא אמר קמח והיא אמרה סולת" (שעדיף מקמח), והיינו, ששרה הוסיפה בהכנסת אורחים עוד יותר מה"חך שחקק אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה", שבזה מודגשת מעלת נשי ישראל.

וכשם ש"מעשה אבות סימן לבנים"⁴³, כך גם מעשה אמהות סימן לבנות.

ובהתאם לכך, יש לקוות שהאמהות והבנות דכאן ישתתפו ג"כ בהענין דהכנסת אורחים ואורחות, ועי"ז יומשכו הענינים שהם נעלים יותר מהקבלת פני שכינה.

וזהו גם התכלית דר"ה — שהרי ענינו של ר"ה הוא בנין ספירת המלכות⁴⁸, בנין עולם הנוקבא, והרי "הכל הי' מן העפר"¹²⁴, והיינו, שהבנין נעשה דוקא ע"י העבודה ב"עפר", שהוא דומם, כמו ה"שטענדער", והו"ע ההמשכה למטה מטה עד לעפר, לעשות ממנו "העפר אשר יהי' בקרקע המשכן"¹²⁵, ועליו עומד כל בנין סדר ההשתלשלות, כמו בנין למטה שעומד על היסוד שנמצא בעפר.

וענינו בעבודה — "ונפשי כעפר לכל תהי"¹²⁶, "כעפר שהכל דשין בו"¹²⁷, שהו"ע הביטול במציאות שנדרש בערב ר"ה ובר"ה, והוא הפועל שהקב"ה יקבל את ההכתרה שבנ"י מכתירים וממליכים אותו, ונמשך להיות "מלוך על העולם כולו בכבודך",

ולא רק על "כל אשר נשמה באפו", דקאי על עולם הבריאה, ולא רק על "כל יצור", דקאי על עולם היצירה, אלא גם על "כל פעול", דקאי על עולם העשי' (כדאיתא בסידור האריז"ל¹²⁸),

והסדר הוא מלמטה למעלה דוקא — "וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו כו'": ע"פ הסדר הול"ל תחילה בריאה, ואח"כ יצירה, ואח"כ עשי'.

(126) נוסח תפלת "אלקי נצור" (ברכות יז, א).

(127) ראה עירובין נד, א. לקו"ת במדבר טו, רע"ג. ובכ"מ.

(128) במקומו. מ"ח מס' ליל ר"ה פ"ח מ"ב. הובאו בלקו"ת שלח מז, א.

(123) פרש"י ב"מ פז, א — ע"פ גירסת הכש"ט סתי"ד. וראה אג"ק ח"א ע' שסב. וש"נ.

(124) קהלת ג, כ.

(125) נשא ה, יז.

ואעפ"כ, נאמר כאן בסדר הפוך — כי, הענין ד"מלוך על העולם כולו בכבודך" פועל דוקא ה"שטענדער" וה"עפר" שנמצא בעולם העשי', ש"ידע כל פעול כי אתה פעלתו", ואח"כ נמשך גם ב"כל יצור" וב"כל אשר נשמה באפו", שכולם ידעו ויכריזו שהקב"ה הוא "מלך על כל הארץ", ועד לאופן ש"אין עוד מלבדו".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אני מאמין"].

* * *

כב. לילה זו נקראת בשם "זכור ברית", ע"ש הפזמון "זכור ברית אברהם ועקידת יצחק" שאומרים בסליחות באשמורת הבוקר.

— בסדר הסליחות שע"פ מנהגנו, כפי שנמסר ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר, אין אומרים פזמון זה.

בפעם הראשונה שנמסר סדר הסליחות, שאלתי אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר: ערב ר"ה נקרא "זכור ברית", ואין זה נזכר בסדר הסליחות?! — וחי"ך כ"ק מו"ח אדמו"ר ("האָט דער רבי אַ שמיכל געטאָן"), ונשאר כך ("און דערביי איז דאָס געבליבן"), ונקבע סדר הסליחות באופן שבדיבור אין אומרים פזמון זה.

אבל אעפ"כ, כן הוא השם, והרי שמא מילתא היא¹²⁹. —

והענין בזה:

"ברית אברהם" הו"ע של כריתת ברית עולם, וכמבואר בהדרוש דאתם נצבים היום¹³⁰, "היום דא ר"ה"¹³¹, שענין הברית אינו קשור כלל עם שכל, והיינו, שמבלי הבט על המעמד ומצב שצריך להיות מצד השכל ומצד כל הענינים, נשאר הברית בתקפו ובקיומו, ובאופן כזה צריך להיות הן מצד עבודת האדם להקב"ה והן מצד הקשר של הקב"ה לבנ"י, הן ב"אני לדודי" והן ב"דודי לי"¹³², באופן ש"לא שניתי"¹³³, שזה מורה על ההמשכה ממקום של פשיטות, שאין בו שינויים.

וכידוע גם תורת הבעש"ט שמביא כ"ק מו"ח אדמו"ר על הפסוק

"אתם נצבים"¹³⁴.

ויה"ר שיומשך הענין ד"זכור ברית אברהם ועקידת יצחק", ובאופן

(129) ראה בארוכה אג"ק ח"א ע' רפט

(132) שה"ש ו, ג.

ואילך. וש"נ.

(133) מלאכי ג, ו.

(130) לקו"ת ר"פ נצבים.

(134) ראה שה"ש תש"ז ע' 150 ואילך.

(131) זהר ח"ב לב, ב. ח"ג רלא, א.

וש"נ.

ש"עקדת יצחק" — שזהו גם מהקריאה דימי ר"ה — "לזרעו היום ברחמים תזכור", כפי שאומרים בסיום פסוקי זכרונות, כמאמר הקב"ה "אמרו לפני מלכיות כו'", ואח"כ גם "זכרונות כדי שיעלה זכרוכם לפני לטובה, ובמה בשופר"¹²².

ובנוגע ליום הראשון — בטוחים כבר בהמשכה זו, כיון שיו"ט של ר"ה חל להיות בשבת, שאז "מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה"¹³⁵, היינו, ש"הכתוב" פועל את כל ההמשכות¹³⁶, ובנדוד, עצם הענין דיום השבת, כמבואר בלקו"ת בדרוש יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת¹³⁷, ובהמשכים דר"ה שחל להיות בשבת¹³⁸.

וכיון שישנה כבר ההמשכה ביום ראשון, שאז הוא "דינא קשיא"¹³⁹, הנה בדרך ממילא הרי זה כובש כבר את כל השנה,

ובאופן ש"כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה"⁶⁴, וכמבואר הפירושו¹⁴⁰ ש"בסופה" היינו מיד לאחרי תקיעת שופר, ובר"ה שחל בשבת הרי זה מיד לאחרי הזמן שהיו תוקעים בשופר אילו הי' זה ביום שצריכים תק"ש בפועל — שאז מתחילה כבר העשירות.

וכאמור לעיל (ס"ב. סי"א) שכבר בערב ר"ה לובשים לבנים ומתעטפים לבנים, ומזה נמשכת אח"כ העבודה בבגדי לבן, שמורה על המחילה וסליחה וכפרה עד לאופן ש"זדונות נעשו לו כזכיות"⁹⁴.

ועי"ז נמשכת למטה מעשרה טפחים הכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, בטוב הנראה והנגלה, בכני חיי ומזוני, ובשלשתם — באופן דרויחי.

* * *

(כ"ק אדמו"ר שליט"א ברך ברכה אחרונה, ואח"כ אמר:)

כג. כיון שיוצאים משנה זו ונכנסים לשנה חדשה, וכאמור לעיל שכבר בערב ר"ה לובשים לבנים ומתעטפים לבנים, כיון שכבר זכו בדין — תהי' היציאה משנה זו בשמחה, והכניסה לשנה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה גם בשמחה, שהשמחה מורה שזהו טוב שהוא נראה ונגלה גם לעיני בשר.

ע' נא ואילך. וש"נ.

(135) ברכות ו, א. וש"נ.

(136) ראה גם תו"מ ח"כ ע' 212. וש"נ.

(139) פע"ח שער ר"ה פ"א. ועוד.

(140) ראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' תכא.

(137) דרושי ר"ה נו, א ואילך.

(138) ראה תו"מ סה"מ תשרי ע' יז ואילך. התוועדויות תנש"א ח"א ס"ע 64 ואילך. וש"נ.

ומשמחה זו — "בשמחה תצאו ובשלום תובלון"¹⁴¹ — ל"שמחת עולם על ראשם"¹⁴², בביאת משיח צדקנו, בעגלא דידן, למטה מעשרה טפחים.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו"].

